

Wach, K., 2012, *Europeizacja małych i średnich przedsiębiorstw: rozwój przez umiędzynarodowienie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, ss. 336.

Wybór przedstawionej w tytule pracy problematyki uważam za trafny i istotny. Dotyczy ona bowiem aktualnych i w pewnej mierze przyszłych, bardzo ważnych dla rozwoju gospodarki polskiej, problemów internacjonalizacji działalności małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) pod wpływem i w ramach Unii Europejskiej.

Zasadniczo niski poziom umiędzynarodowienia polskiej gospodarki, pomimo postępu, jaki nastąpił w związku z transformacją systemową i związanym z nią znacznym zwiększeniem jej otwartości, wymaga stałych badań w różnych skalach (makro, mezo, mikro, mikro-mikro) i dostarczania wniosków dotyczących ich barier i stymulatorów dla różnych interesariuszy (rząd, samorządy, przedsiębiorstwa itd.). Należy przy tym zaznaczyć, że szybka i duża zmienność otoczenia powoduje, iż dokonane w przeszłości ustalenia szybko ulegają dezaktualizacji.

Problematyka MŚP w literaturze ekonomicznej w kontekście ich umiędzynarodowienia zajmuje względnie niewiele miejsca. Zdecydowana większość opracowań jest poświęcona dużym przedsiębiorstwom – korporacjom transnarodowym, co jest zresztą logiczne, ponieważ to one decydują o rozmiarach światowego handlu i inwestycji oraz są głównymi aktorami procesów globalizacyjnych. Znaczenie MŚP w gospodarkach poszczególnych krajów jest jednak bardzo duże – ich udział w całkowitej liczbie przedsiębiorstw w Unii Europejskiej wynosi 99,8%, w zatrudnieniu około 70%, a wytwarzają one prawie 60% jej produktu globalnego brutto. Stopniowo rośnie także ich znaczenie w handlu i inwestycjach zagranicznych, co należy przypisać między innymi działaniom rządów i samorządów wspierających taką ich działalność, wzrostowi poziomu kwalifikacji kadr tych przedsiębiorstw i rozwojowi współczesnych technologii komunikacyjnych, znakomicie ułatwiających i zmniejszających koszty międzynarodowego porozumiewania się. Ten ostatni czynnik zdecydował o stworzeniu struktur wirtualnych i w ich ramach przedsiębiorstw globalnych od powstania (*born global*), którymi są właśnie głównie małe i średnie przedsiębiorstwa.

Jeśli problematyka internacjonalizacji MŚP w ogóle, jak już była o tym mowa, względnie rzadko jest podejmowana, chociaż obserwuje

się wzrost zainteresowania nią, to europeizacja ich działalności gospodarczej jest traktowana zupełnie marginesowo. W związku z tym książkę dr. Krzysztofa Wacha należy powitać jako jedno z pionierskich opracowań tematu, szczególnie w polskiej naukowej literaturze ekonomicznej, i jako pierwsze tak kompleksowo ujmujące badane zjawisko.

Zadania, które postawił sobie Autor książki do realizacji, są rozległe. Sformułował on bowiem dwa główne cele, tj. koncepcyjny i badawczy, oraz trzynaście celów operacyjnych. Cel koncepcyjny to konceptualizacja i operacjonalizacja procesu europeizacji małych i średnich przedsiębiorstw, w tym konstrukcja modelu europeizacji przedsiębiorstwa z perspektywy mikroekonomicznej i zarządczej. Natomiast głównym celem badawczym jest empiryczna weryfikacja wpływu procesów europeizacji makroekonomicznej po akcesji Polski do Unii Europejskiej na poziom europeizacji i rozwój polskich przedsiębiorstw, w tym diagnoza poziomu intensywności oraz identyfikacja metod europeizacji mikroekonomicznej polskich przedsiębiorstw przyczyniających się do ich rozwoju.

Podobnie jak w przypadku celów, również jeśli chodzi o hipotezy, mamy do czynienia z ich bogactwem w pracy. Autor formułuje bowiem w sumie dwadzieścia jeden hipotez badawczych, które dzieli na trzy grupy liczące po siedem każda.

Przyjętą przez Autora metodę pracy uważam za prawidłową i adekwatną do celów pracy. Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny. Pierwsze trzy rozdziały zostały oparte głównie na badaniach literaturowych i źródłowych. Czwarty rozdział ma charakter analityczno-empiryczny. Natomiast piąty rozdział zawiera wyniki badań empirycznych przy wykorzystaniu ankietyzacji i terenowych badań pogłębionych. Na podstawie opracowanej wcześniej koncepcji modelu europeizacji przedsiębiorstwa Autor zbudował model badawczy, którego zmienne poddał statystycznej i jakościowej weryfikacji, co pozwoliło mu na sformułowanie wniosków weryfikujących postawione hipotezy i mających również praktyczne znaczenie jako postulaty odnoszące się do procesu europeizacji polskich przedsiębiorstw.

Przekonująca jest struktura pracy – ma ona charakter logiczny i odpowiada ogólnometodologicznej zasadzie przechodzenia od ogółu do szczegółu. Praca składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym rozdziale zatytułowanym „Konceptualizacja rozwoju małego

i średniego przedsiębiorstwa” Autor sporo miejsca poświęca wyjaśnieniu pojęcia rozwoju przedsiębiorstwa, korelacji pomiędzy rozwojem i wzrostem, analizie kolejności rozwoju MŚP, elementom jego pomiaru, a przede wszystkim konwencjom i modelom jego rozwoju. Rozdział kończą rozważania na temat przedsiębiorczego modelu MŚP.

Przedmiotem drugiego rozdziału „Rozwój małego i średniego przedsiębiorstwa poprzez umiędzynarodowienie” jest prezentacja form i modeli internacjonalizacji MŚP oraz sposobów jej pomiaru. Ma charakter kompleksowy i wartościujący oraz trafnie oddaje stan badań w tej sferze.

Trzeci rozdział „Konceptualizacja i operacjonalizacja procesu europeizacji małych i średnich przedsiębiorstw” ma charakter koncepcyjno-metodyczny. Autor wyjaśnia w nim pojęcie europeizacji i analizuje je w kontekście globalizacji i internacjonalizacji gospodarki światowej. Analiza prowadzona jest w wymiarze makro- i mikroekonomicznym. Szczególną wartością tego rozdziału jest autorski model europeizacji MŚP oraz stosowanych przez nie strategii europeizacji.

„Unijna praktyka wsparcia rozwoju i europeizacji małych i średnich przedsiębiorstw” jest przedmiotem rozważań rozdziału czwartego. Autor opisuje tutaj system oddziaływania na MŚP w Unii Europejskiej, kierunki ewolucji unijnej polityki w stosunku do nich, dokonuje periodyzacji tej polityki, dzieląc ją na trzy różniące się jakościowo okresy (do roku 1986, w latach 1987-1996 i od roku 2007). Najbardziej interesujący jest końcowy punkt rozdziału dotyczący skali europeizacji i internacjonalizacji europejskich MŚP. Zawarte w nim stwierdzenie, że polskie MŚP są najbardziej umiędzynarodowione wśród przedsiębiorstw krajów G6, jest dość zaskakujące. W literaturze naukowej i publicystyce wskazuje się raczej na niski stopień umiędzynarodowienia polskich MŚP, co jest pochodną niskiego poziomu ich rozwoju i małej konkurencyjności. Znajduje ono jednak potwierdzenie w przeprowadzonych przez Autora badaniach.

Ostatni, piąty rozdział pt. „Empiryczna analiza procesu europeizacji przedsiębiorstw”, który jest najważniejszy w pracy, zawiera wyniki badań empirycznych dotyczących metod i poziomu europeizacji polskich głównie MŚP, ale także i dużych przedsiębiorstw. W szczególności przez przeprowadzenie ankiet i pogłębionych badań terenowych Autor dokonał analizy działalności eksportowej,

powiązań kooperacyjnych, konkurencyjności i elastyczności badanych przedsiębiorstw. Przeprowadzone badania empiryczne pozwoliły Autorowi dokonać weryfikacji i falsyfikacji (H 1.4, H 2.6, H 3.6) postawionych uprzednio hipotez. Sformułowane na ich podstawie wnioski są w pełni uzasadnione, mają dużą wartość poznawczą i praktyczną oraz mogą służyć za podstawę do dalszych badań, a cele pracy zostały w pełni zrealizowane. Do wartości dodanej pracy należy zaliczyć między innymi:

- zaproponowanie autorskiej typologii różnych podejść i koncepcji internacjonalizacji przedsiębiorstwa;
- zbudowanie teoretycznego modelu rozwoju MŚP;
- zbudowanie autorskiego modelu determinizmu europeizacji i procesów pokrewnych;
- zbudowanie autorskiego modelu kontekstualnej triady europeizacji;
- dokonanie systematyki głównych konceptualnych podejść badawczych;
- dokonanie autorskiej konceptualizacji wieloznaczności pojęcia europeizacji;
- zbudowanie autorskiego modelu europeizacji przedsiębiorstwa, bazującego na podejściu mikroekonomicznym i zarządczym;
- opracowanie metodyki badania procesu europeizacji.

Uważam, że książka K. Wacha jest nieprzeciętną rozprawą naukową o bardzo dużych wartościach poznawczych. Wnosi ona wiele do naszej znajomości procesów internacjonalizacji, a w tym europeizacji małych i średnich przedsiębiorstw, i może być traktowana jako ważny, pionierski przyczynek do rozwoju nauki i dalszych badań w tym obszarze. Jest to oryginalne opracowanie zawierające duży wkład własnej twórczości Autora. Imponująca jest jego erudycja, obszerna wiedza i swoboda poruszania się w wybranym obszarze badań oraz opanowanie technik badawczych. Niewątpliwie jest to najbardziej jak do tej pory kompletne i oryginalne opracowanie tematu rozwoju MŚP przez internacjonalizację (europeizację). Książka z pewnością będzie wykorzystywana przez pracowników i studentów wydziałów takich kierunków studiów jak: międzynarodowe stosunki ekonomiczne, stosunki międzynarodowe, zarządzanie międzynarodowe, biznes międzynarodowy, a także przez polityków, samorządowców, pracowników urzędów marszałkowskich i wojewódzkich – szczególnie

Recenzje

---

tych zajmujących się dystrybucją funduszy europejskich, pracowników izb gospodarczych i różnych organizacji pozarządowych.

Jan Rymarczyk
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych